

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2020, sp. zn. 25 Cdo 2669/2020, ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.2669.2020.1

Číslo: 56/2021

Právní věta: Ve sporu o zadostiučinění za zásah do cti, vážnosti a důstojnosti zasláním nepravdivých informací elektronickou poštou je podle § 87 písm. b) o. s. ř. místně příslušným i soud, v jehož obvodu má žalobce v době zásahu bydliště (§ 80 o. z. a § 85 odst. 1 věta druhá a třetí o. s. ř.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.11.2020

Spisová značka: 25 Cdo 2669/2020

Číslo rozhodnutí: 56

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Ochrana osobnosti, Příslušnost soudu místní

Předpisy: § 87 písm. b) o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 1. 2020, sp. zn. 22 Co 222/2019, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 7 ze 20. 6. 2019, sp. zn. 15 C 70/2019, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 7 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 7 usnesením ze dne 20. 6. 2019, č. j. 15 C 70/2019-6, vyslovil svou místní nepřislušnost a rozhodl o postoupení věci Okresnímu soudu v Českých Budějovicích jako soudu místně příslušnému. Tím je obecný soud žalovaného, tedy podle § 85 odst. 1 o. s. ř. soud, v jehož obvodu má žalovaný bydliště.

2. Městský soud v Praze usnesením ze dne 13. 1. 2020, č. j. 22 Co 222/2019-16, usnesení soudu prvního stupně potvrdil. Na rozdíl od něj se však především zabýval tím, že žalobce zvolil místní příslušnost na výběr danou podle § 87 písm. b) o. s. ř., tedy spojenou se soudem, v jehož obvodu došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu újmy. Tuto volbu opírá o tvrzení, že mu újma způsobená zásahem do osobnostních práv rozesláním e-mailu obsahujícího nepravdivé informace vznikla v místě, kde se trvale zdržuje. Odvolací soud odkázal zejména na své usnesení ze dne 28. 5. 2019, č. j. 22 Co 91/2019-36, ve kterém se přiklonil k závěru, že skutečností, která zakládá právo na náhradu újmy, je pouze porušení povinnosti či jiná škodní událost (příčina újmy), nikoliv i její

následek spočívající v projevení se újmy. Za skutečnost zakládající právo na náhradu újmy lze považovat pouze právní skutečnost, tedy takovou právně významnou okolnost, se kterou právo spojuje vznik, změnu nebo zánik právních vztahů, jinými slovy skutečnost, která působí právní následky. Právní skutečností proto nemůže být samotný právní následek (např. újma). Pro § 87 písm. b) o. s. ř. je tedy významné pouze místo, kde mělo ze strany žalovaného dojít k neoprávněnému zásahu do osobnosti žalobce (*loci delicti comissi*), nikoliv místo vzniku újmy, tj. místo projevu újmy (*loci damni infecti*). Na tom nic nemění ani judikatura Soudního dvora Evropské unie, která v některých případech rozšiřuje pojem „škodná událost“ i na místo, kde se škoda projevila.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Usnesení odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 o. s. ř. tím, že závisí na vyřešení otázky procesního práva, která doposud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena, zda z hlediska kritérií pro místní příslušnost soudu danou na výběr zahrnuje skutečnost, která zakládá právo na náhradu újmy, i místo, kde újma vznikla. Žalobce uplatňuje nárok na náhradu újmy, která mu vznikla na jeho přirozených právech a ponese si ji celý život. Z toho vyvozuje, že k neoprávněnému zásahu do práva na ochranu osobnosti došlo na místě, kde v předmětné době pobýval, neboť vznik újmy je úzce spjat právě s jeho osobou a je na ni vázán. Podle názoru dovolatele je navíc nelogické, aby věc projednával soud určený podle bydliště žalovaného, neboť se v jeho obvodu nenachází žádný důkazní materiál ani sám poškozený. Navrhl proto, aby usnesení odvolacího soudu bylo zrušeno a aby mu věc byla vrácena k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

4. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení procesní právní otázky, co lze považovat za skutečnost, která zakládá právo na náhradu újmy ve smyslu § 87 písm. b) o. s. ř., při zásahu do práva na čest, vážnost a důstojnost. Dovolání je důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

5. Podle § 85 odst. 1 o. s. ř. nestanoví-li zákon jinak, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu má bydliště, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Má-li fyzická osoba bydliště na více místech, jsou jejím obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Nelze-li zjistit bydliště fyzické osoby nebo nelze-li zjistit, v obvodu kterého okresního soudu se fyzická osoba zdržuje, nebo lze-li to zjistit jen s velkými obtížemi, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu se nachází místo trvalého pobytu evidované v informačním systému evidence obyvatel podle zákona o evidenci obyvatel, popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů.

6. Podle § 87 písm. b) o. s. ř. je vedle obecného soudu žalovaného, popřípadě vedle soudu uvedeného v § 85a, k řízení příslušný také soud, v jehož obvodu došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu újmy.

7. Podle § 80 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), člověk má bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu. Uvádí-li člověk jako své bydliště jiné místo než své skutečné bydliště, může se každý dovolat i jeho skutečného bydliště. Proti tomu, kdo se v

dobré víře dovolává uvedeného místa, nemůže člověk namítat, že má své skutečné bydliště v jiném místě.

Podle odstavce 2 tohoto ustanovení nemá-li člověk bydliště, považuje se za ně místo, kde žije. Nelze-li takové místo zjistit, anebo lze-li je zjistit jen s neúměrnými obtížemi, považuje se za bydliště člověka místo, kde má majetek, popřípadě místo, kde měl bydliště naposledy.

Ustanovení § 87 písm. b) o. s. ř. upravuje případ tzv. fakultativní místní příslušnosti, tedy příslušnosti na výběr dané podle místa, kde došlo ke skutečnosti zakládající právo na náhradu újmy. V projednávané věci, jejímž předmětem je zadostiučinění za tvrzenou újmu vyvolanou v osobnostní sféře žalobce (dotčena měla být jeho čest, vážnost a důstojnost) rozesláním e-mailových zpráv s dehonestujícím obsahem různým adresátům, je sporné, co se takovou skutečností rozumí, přičemž tato otázka je v soudní praxi řešena rozdílně. Lze se setkat s extenzivním výkladem tohoto pojmu, který připouští, aby žaloba byla podána i u soudu, v jehož obvodu vznikla újma, míněno v místě, kde poškozený žije a pohybuje se (např. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 70 Co 140/2016), i s výkladem restriktivním, podle něž je místně příslušným pouze obecný soud žalovaného (usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 5. 2019, sp. zn. 22 Co 91/2019, které nebylo Nejvyšším soudem v roce 2019 přijato k publikaci do Sb. rozh. obč.).

8. Jednou z podmínek nutných k tomu, aby byla negativně dotčena osobnost člověka, je objektivní způsobilost neoprávněného zásahu vyvolat následky, tedy újmu na osobnostních právech. K zásahu do osobnosti člověka v tomto smyslu nedochází například tehdy, jestliže závadná tvrzení byla pronesena za takových okolností, že nedošlo ke zveřejnění (ani to nehrozilo), a nemohla tedy být žádným způsobem snížena vážnost či čest člověka v jeho okolí, mezi jeho spoluobčany, spolupracovníky (srov. např. zprávu o zkušenostech z rozhodování soudů ve věcech ochrany osobnosti podle ustanovení § 11 až § 16 o. z. bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 31. 10. 1967, sp. zn. Prz 33/67 a Cpj 234/66, publikovanou ve Sborníku stanovisek, závěrů, rozborů a zhodnocení soudní praxe, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyššího soudu 1964-1969). Jednání, které sice vykazuje prvky zásahu do cti, ale díky nedostatku publicity není způsobilé ovlivnit mínění dalších osob, a tak zasáhnout do osobnosti člověka, pak nelze považovat za protiprávní jednání, které by mohlo vést ke vzniku újmy. Slovní spojení „skutečnost, která zakládá právo na náhradu újmy“ ve smyslu § 87 písm. b) o. s. ř. je proto třeba vykládat jako takové počínání, které je objektivně způsobilé přivodit újmu. Pod neoprávněný zásah do osobnosti je tak nutné vedle fáze spojené s činností původce zásahu zahrnout i fázi, kdy se dehonestující informace dostane k adresátům a vyvolá nepříznivý vliv na osobnostní sféru dotčené osoby; tehdy se neoprávněný zásah stává úplným, aby bylo možno hovořit o dotčení cti, vážnosti a důstojnosti člověka v očích jiných osob. Teprve vnímáním účinku difamace ze strany poškozeného je tedy činnost původce dovršena do podoby neoprávněného zásahu.

9. U nemajetkových újem, které vznikají z přímé interakce původce zásahu a dotčené osoby (újmy na zdraví z dopravních nehod či fyzických napadení, slovní útoky a urážky při osobním setkání, apod.), je vcelku nepochybné, že místem, kde nastala skutečnost, zakládající právo na náhradu, je místo střetu zúčastněných osob. Oproti tomu zásahy do cti, vážnosti a důstojnosti provedené na dálku (distanční formou), jako například tiskem, rozhlasovým či televizním vysíláním, internetem, jakož i rozesláním elektronické pošty, jak tomu je podle žaloby i v nyní projednávané věci, nemají přesně určitelné místo, kde takový střet nastal. Je tomu tak proto, že zásah do těchto hodnot se projevuje tím, že poškozený pocituje nepříjemné pocity rozrušení, nelibosti, ponížení či alespoň celkové vnitřní nepohody, zároveň ovšem sama povaha snížení cti, vážnosti a důstojnosti vyžaduje též jistý vliv na smýšlení dalších lidí, tj. ohrožení postavení poškozeného ve společnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. [30 Cdo 1941/2007](#), publikovaný pod č. 102/2008 Sb. rozh. obč.). Nemůže samozřejmě platit, že v důsledku toho se místem události stává prakticky každé místo, kam neoprávněný zásah distančním způsobem doputuje nebo je toho vůbec schopen. Takto široké pojetí

by u médií s celostátním dosahem zakládalo místní příslušnost prakticky u jakéhokoliv soudu v České republice, neboť na každém místě by bylo možné najít skutečného či potenciálního adresáta předmětné informace. Takový výklad je nepřijatelný, neboť popírá základní princip místní příslušnosti soudu založené na definovaném kritériu a nahrazuje jej jakousi univerzální místní příslušností kteréhokoliv soudu. Tím by byla dotčena i právní jistota, neboť nikdo (včetně škůdce) by nemohl dopředu určit, u jakého soudu může být žaloba podána.

10. Proto je třeba při výkladu § 87 písm. b) o. s. ř. vyjít z poněkud užšího vymezení, a to vztaženého k místu, v němž se v době neoprávněného zásahu vyskytuje právě a jen poškozený, neboť zde dojde ke střetu zásahu s jeho osobnostní sférou. Nemůže jít ovšem o konkrétní místo, kde se poškozený zrovna fakticky nacházel v okamžiku, kdy se dozvěděl, že je o něm šířena nepříznivá informace a jaký je její obsah, ani kde se pohyboval následně poté, již stížen nepříznivým působením difamačního zásahu, neboť to jsou relativně nahodilé okolnosti, které mohou být leckdy těžko zjistitelné. Dostatečnou míru objektivizace proto může přinést místo bydliště (§ 85 o. s. ř.), místo přechodného, leč dostatečně dlouhodobého pobytu, či místo zaměstnání, k nimž lze spolehlivěji vázat onen negativní účinek na osobnostní práva poškozeného. Výstižným pojmenováním takového místa je centrum zájmů poškozeného, jak je uvádí Soudní dvůr Evropské unie v rozsudku ve spojených věcech C-509/09 a C-161/10 eDate Advertising GmbH proti X a Martinezovi proti Sociétés MGN Limited (zejména bod 49 odůvodnění). Byť tedy toto rozhodnutí směřuje především k výkladu čl. 5 bodu 3 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, není důvod uvedený pojem vykládat odlišným způsobem v poměrech vnitrostátního procesního práva. Svůj význam z tohoto pohledu (např. pro dokazování i pro rychlost a hospodárnost řízení) může mít též okolnost, že v takovém místě mívá difamující informace největší potenciál, neboť se zde zpravidla vytváří největší počet mezilidských, společenských vztahů, do kterých dotčená osoba vstupuje a ve kterých může být poškozena.

11. Vztaženo k poměrům projednávané věci lze tedy uzavřít, že ve sporu o zadostiučinění za zásah do cti, vážnosti a důstojnosti zasláním nepravdivých informací elektronickou poštou je podle § 87 písm. b) o. s. ř. místně příslušným i soud, v jehož obvodu má žalobce v době zásahu bydliště (§ 80 o. z. a § 85 odst. 1 věta druhá a třetí o. s. ř.).

12. Protože odvolací soud vzal při svém právním posouzení v úvahu pouze část tvrzeného neoprávněného zásahu ze strany žalovaného a na základě něj se zabýval místní příslušností, aniž by zásah do osobnostních práv žalobce řešil jako celek, je dovolací důvod uplatněný žalobcem naplněn. Nejvyšší soud proto usnesení odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.); jelikož důvody, pro které bylo rozhodnutí odvolacího soudu zrušeno, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i je a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.). Právní názor vyslovený v tomto usnesení je závazný.